

Piesa scurtă și mișcarea de amatori

Există o discuție a piesei scurte.

Ea a debutat la Oradea, unde autoritățile locale nu m-au considerat, probabil, vrednic să fiu invitat, deși reiese chiar din materialele reuniunii că aș fi autorul cu cele mai multe piese pentru amatori; la care trebuie adăugate și câteva piese jucate în spectacole-coupé, pe scenele unor teatre din țară și din străinătate (Anglia, India); la care ar trebui adăugate și cele mai multe scenarii de radio și televiziune, conform statisticii acestor instituții. Dar n-au fost invitați nici alți reputați practicieni, discuția a rămas oarecum în afara creatorilor de texte, ca și când i-ar privi mai puțin...

Ea se reia acum, în coloanele revistei „Teatrul”. Termenii ei, în mare, îmi sînt cunoscuți, nu de azi, nu de ieri, ci de mai multă vreme: cei care sînt în lăuntrul organizării activității culturale de masă apără, cît pot și ei, producția de piese existente; ceilalți o atacă, socotind-o foarte deficitară. Dacă ar fi să-i credem pe aceștia din urmă, mai puțin legitimați prin vreo activitate creatoare sau animatoare, n-a rămas mai nimic din zecile de piese scrise de Dumitru Solomon, Lucia Demetrius, Al. Mirodan, Dan Tărchilă, Gh. Vlad, Vasile Rebreanu și, bineînțeles, nici dintr-ale mele, cu excepția *Urmelor pe zăpadă*, care se așază, în mod privilegiat, între *Mama* lui D. R. Popescu și *Oaspetele din fapțul serii* a lui Horia Lovinescu. Cam acesta ar fi bilanțul.

Cît privește teoria — și n-o aud de azi-de ieri —, ea spune că mișcarea artistică de amatori trebuie să beneficieze de piese de teatru cît puțin la fel de bune cu cele ale teatrului profesionist, că nu există piesă lungă și piesă scurtă, ci doar piesă bună și piesă proastă, că amatorii sînt îndreptățiți la o literatură consistentă, fără rabat, alfel nu pot crește valoric, iar scriitorii să facă bine să nu lucreze cu două măsuri, dînd profesio-

niștilor caimacul și amatorilor zațul, considerînd piesa scurtă un expedient profitabil. La care scriitorii vin și spun: ehei, dacă ați ști dumneavoastră ce greu e să scrii o piesă într-un act, e mult mai greu decît să scrii în trei acte, plus că nu e nici rentabilă! Asta este cam ceea ce se spune.

Punînd la o parte intențiile generale, legitime, cum ar fi creșterea valorii teatrului scurt, ca și creșterea oricărei valori în genere, la care nu se poate să nu subscrii; punînd la o parte și faptul că în literatura pentru amatori se strecoară destulă făcătură și mai sînt nume care nu-și onorează toate prestațiile; punînd la o parte și nevoia de colaborare tehnică cu profesioniștii, care e salutară multor echipe, rămîne să vedem în ce măsură teoria acreditată de nescrîtori — că, anume, literatura e una și ea trebuie să fie aceeași pentru amatori și pentru neamatori — poate fi primită fără nuanțări sau amendamente.

În ceea ce mă privește, o spun de la început, n-am lucrat niciodată cu aceeași măsură pentru amatori și pentru profesioniști. Și, asta, pentru bunul motiv că eu nu cred, și nici teoria marxist-leninistă nu crede, într-o nivelare sociologică desăvîrșită, ci doar într-o tendință de lungă durată, pe care documentele de partid o exprimă.

Această nivelare nu există nici măcar în rîndul publicului teatrelor profesioniste, care e stratificat, și care are preferințele cele mai diverse. Piese ieșite din aceeași mîină captează un număr mic sau un număr imens de spectatori, fiindcă se adresează unor categorii diferite. Și n-o să mă convingă nimeni (am mai spus-o și altă dată) că *Ape și oglinzi*, care a căzut, e mai proastă decît *Un fluture pe lampă*, care are mare succes. Dar prima reclamă alte instrumente de recepție decît a doua, mișcă un alt fond apercceptiv, un alt nivel, mai special. *Viața e ca un vagon?* e

adresată unei alte categorii de public și a avut succes, iar menționată și foarte lăudată piesă *Urme pe zăpadă* n-a avut nici unul, sau aproape. Dar teoreticianul grăbit și fără criterii nu sesizează nici o diferență de zonă. El derivă, când vrea, calitatea din succes și audiență, iar când nu vrea, nu o face, se mulțumește să decreteze.

Un autor dramatic chemat să scrie pentru copii va scrie altfel decât pentru oamenii mari, chemat să scrie pentru teatrul de revistă va scrie altfel decât pentru teatrul de dramă, chemat să scrie pentru Birlic va scrie altfel decât pentru Storin. Un autor care nu se poate adapta de obicei *refuză* să scrie pentru genurile ce nu-i sint la îndemână.

Care e situația amatorilor? Amatori sînt și oameni foarte instruiți, care cunosc ceva teatru, și oameni care au numai intenția să-l cunoască, ori, alții, veleitari, care se fac că au intenția, dar iau lucrurile ca pe un *hobby*, și oameni cu un nivel cultural mai redus, pentru care teatrul e prima treaptă a unei oarecare inițieri. Iar publicul amatorilor e un public de uzine și de sate, în special. A proceda otova și a mări nepermis gabaritul intelectual al unei piese pentru săteni înseamnă a semăna nedumeriri și a crea reacții, mai degrabă, neplăcute. Întrebați pe oricare bibliotecar cinstit și o să vă spună că la sate se citesc mai multe basme de Ispirescu decât romane de Rebreanu sau de Marin Preda. Critica română, o parte a ei, exaltă pe Ion Barbu sau pe Matei Caragiale, și nu fără unele temeiuri, dar, la sate, nu se gîndește nimeni să-i citească. Și, chiar așa, sînt încă multe șezători literare sterpe, unde poeți contemporani nu se pot pune deloc în comunicație cu înțelegerea și cu sensibilitatea publicului, de îndată ce devin mai întortocheați ori mai subtili. Cu toții sîntem de acord că *Zamolxe* e piesa unui mare poet, nimănui nu i-ar trece, însă, prin gînd să se ducă cu ea la țară, de vreme ce nici în București ea nu captează atît de ușor atenția publicului.

A cere, deci, autorului dramatic să lucreze cu aceeași măsură pentru capetele, încă depărtate, ale evantaiului publicului, este o simplificare fără rost și o interpretare abuzivă a *tendinței* spre educație. E ca și cînd nivelarea s-ar fi și înfăptuit, și oricare sătean ar putea asculta pe Beethoven sau pe Fauré cum ascultă pe Benone Sinulescu și pe Maria Ciobanu.

A doua pretenție a acestor critici cu sau fără portofoliu e ca teatrul scurt să producă numai capodopere literare. N-am nevoie să comentez, se știe bine cîte capodopere se produc și în dramaturgia cealaltă, a profesioniștilor, pentru profesioniști. Capodopera nu se comandă, nu vine ca la clocoitoare. Iar, în dorul ei, putem lăsa mișcarea artistică de amatori complet descoperită.

În fine, să venim și la acest bilanț nimitor, prin care sînt aruncate la gunoi, cu un ghiont, hecatombe de piese scurte. Un tovarăș, a cărui autoritate mi-e deocamdată

nefundamentată, ne ia și ne interpelează: cîte au rămas din zecile dumneavoastră de piese scurte?

Mai întîi, întreb: unde să fi rămas?

Dacă e vorba să fi rămas în teatrele de amatori *cărora le-au fost destinate*, mă așez să le număr: din cîte știu, *Vizita la Malu* s-a jucat în zeci de teatre; cum s-a jucat și *Cheta*. S-au jucat mult *Cîntec din fluiet* și *O întîlnire neobișnuită*. Numai în fazele finale de concursuri recente, piesele *Trepte*, *Autograful* sau *Rica Eremia* s-au jucat de către multe finaliste și au cucerit nenumărate premii. Ca și *Iancu la Hălmațiu*, de altfel. S-au jucat suficient și *la stînga trei ciocane*, *Mașina de calculat*, *Tezaurul*. Acum se joacă, în numeroase cămine și case de cultură, *Consiliul* și *Cadoul*.

Dacă e vorba să fi rămas în teatrele profesioniste, atunci trebuie să spun că, alături de *Ifigenia în Tauris*, *Lohengrin* sau *plăcerea zorilor*, *Cafea Ness* cu *aproximații*, *Cîteva palme false* sau *Ana* (București, Pitești, Sibiu, Arad, Constanța, Timișoara), s-au instalat și piesele de amatori *Trepte*, *Autograful*, *Consiliul*, *Iancu la Hălmațiu* (Pitești, Petroșani, Arad).

Dacă e vorba să fi rămas la radio sau la televiziune, pot număra *Vizita la Malu*, *Cheta*, *Tezaurul*, *Trepte*. Dacă e vorba să fi rămas în volum, pot număra vreo douăsprezece. Dacă e vorba să fi rămas în cronica teatrală, sînt destule referiri elogioase și iretractabile, de la Dinu Săraru pînă la Valentin Silvestru (!), de la *Ana* pînă la *Cîntec din fluiet*.

Unde, în altă parte, să fi rămas?

În istoria literaturii? Scrisă de cine?

Să zicem că aș fi vrut să rămîn în istoria literaturii, cu piesa scurtă, și n-aș fi scris decât *Urme pe zăpadă*, pentru care am primit un indulgent *ausweis*. Să zicem că n-aș fi scris nici una dintre celelalte piese pieritoare, caduce. Ar fi fost tovarășul critic mai fericit? Ar fi fost fericit să vadă toată mișcarea teatrală de amatori jucînd numai *Mama*, *Oaspetele din faptul serii* și *Urme pe zăpadă*, adică, exact piesele care, nu întîmplător, s-au jucat ceva mai rar? Cine face o astfel de judecată pare a spune indirect: eliminați toate piesele everaciene care se mai joacă, chiar cu succes, de către amatorii pentru care au fost scrise, piese de care eu nu știu nimic, și puneți numai *Urme pe zăpadă*, singura care rezistă timpului. Scoateți pe Solomon, pe Tărchilă și pe Vlad, dacă nu sînt în stare să scrie, pentru țărani și pentru muncitori, *Oaspetele din faptul serii*. Mobilizați numai scriitori capabili de capodopere, că avem de unde. Descurcați-vă, că de-aia sînteți îndrumători.

Într-o zi, această judecată sau, mai exact, prejudecată ar putea trece de la teatrul scurt la textele de brigadă, cărora li s-ar impune dimensiunea eternității, și, de acolo, la articolul de ziar etc. Și, atunci, de teama de a deveni caduc, n-ar mai serie nimeni...

Una este exigența calității și a progresului, și alta este „plecați de acolo, că nu sinteți buni de nimic (decît să stați pe statele de premii)“. Cine face o astfel de judecată trebuie să aibă în buzunar antidotul, soluția, piesele de schimb. Și, în spate, puțin mai multă autoritate culturală.

Aș vrea să ne obișnuim cu gîndul că teatrul pentru amatori, cu funcție educativă mai marcată, cu mesaj mai ușor de înțeles, cu mijloace de comunicare mai directe, e un teatru special. El trebuie scris în așa fel încît să poată fi preluat și de profesioniști, dar să fie, în orice caz, accesibil masei amatorilor, care nu sînt încă profesioniști. Între nivelul cel mai popular și cel mai intelectual nu sînt două trepte, ci o sută de trepte. Un autor cult, care răspunde comenzii sociale, trebuie să știe exact pentru cine scrie. Un autor care nu răspunde comenzii sociale e liber să discute numai cu eternitatea, cu soluții de la caz la caz. Nimeni nu oprește un autor care scrie piese scurte să le scrie „etern“. Dar nimeni nu-l poate obliga la asta, fiindcă eternitatea nu e la îndemîna cui vrea. Nici măcar a celor care abuzează, în critică, fără risc, de acest concept. Ca niște muște la arat.

Rămîne să ne mai punem o întrebare: de ce nu se potrivesc criteriile? De ce amatorii joacă, aplaudă, rîd și se bucură de unele piese ale noastre, iar critica le consideră nule și neavenite?

Și: dacă piesele acestea sînt nule și neavenite, pentru ce le mai scriem?

STUDIOLUL TINEREI GENERAȚII

Teatrul „Ion Creangă“ manifestă o preocupare constantă pentru diversificarea metodelor și a mijloacelor de educație politico-ideologică și estetică a spectatorilor săi, pentru lărgirea relațiilor cu publicul. În acest context, se cuvine să subliniem o recentă inițiativă a colectivului teatrului, demnă de toată lauda: crearea Studioului tinerei generații.

Studioul a fost deschis cu prilejul Săptămîinii Teatrului „Ion Creangă“ și s-a înscris pe un drum care promite succese. El a fost creat cu un dublu scop: pe de o parte, pentru îmbogățirea mijloace-

lor de expresie ale actorilor, pe de alta, în vederea găsirii unor forme noi de atragere, sprijinire și lansare a creației artiștilor amatori. Prima sa manifestare, intitulată Profiluri inedite, a fost organizată sub formă de cenaclu. Actori profesioniști și elevi din școlile bucureștene și-au prezentat creațiile poetice. Alături de actorii Ștefan Radoff, Arcadie Donos, I. Gh. Arcudeanu, au citit, din versurile lor, elevele Olga Negulescu și Mihaela Săsărman.

O altă manifestare a Studioului a fost consacrată elevilor-dramaturgi. Cu acest prilej, în lectura actorilor teatrului, a fost prezentată piesa elevei Roxana Rusu, intitulată Nava cu trei pasageri. O sală arhiplină a ascultat cu interes textul; au urmat dezbateri care au subliniat atît calitățile, cît și unele neîmpliniri ale piesei.

Și: dacă nu le scriem, cine o să le scrie? În așa fel încît să placă criticii, indiferent ce vor zice amatorii.

De ce critica și amatorii nu găsesc mai multe puncte de convergență, nici în anul „Cîntării României“, adică al mișcărilor de amatori? De ce criteriile cu care se judecă mișcarea de amatori sînt acelea din Compendiul de Istoria literaturii? De ce toate piesele de amatori trebuie să pună „marca problemă“, ori să semene cu Wesker, ca să fie omologate? Nu-i prea mare distanța dintre critic și publicul teatrului de amatori? Nu-i prea nedialectică cerința?

În ce mă privește, nu mă simt dezonorat de nici una dintre piesele mele de amatori, nici măcar de cea mai slabă, care e un simplu exercițiu calamburistic*. Sînt tot atîtea Trepte pe care mi-am pus Autograful, pe care le-a preluat Consiliul, considerîndu-le Cadoul caduc cu care atentez la Tezaurul mai durabil al teatrului scurt. Și ca mine or fi și alții.

Iar celor ce vor veni de-acum înainte le dorim o discuție mai la obiect, cu o critică ceva mai atentă și mai aplicată. De piese mai bune și mai potrivite, mișcarea artistică de amatori are mare nevoie, convin; dar nu de pretenții și ifose gratuite, nici de bilanțuri licibidatoriste.

* Și, slavă domnului, că și Nenea Iancu, mîncînd Constituțiunea și dînd legea de murături, era curat-murdar la asemenea fapte.

Înființarea Studioului — ca, de altfel, și primele sale activități — se înscriseră în cadrul marelui Festival național „Cîntarea României“. Colectivul Teatrului își diversifică și își perfecționează în continuare formele de concurență cu mișcarea de amatori; actorii și regizorii îndrumă echipele artistice de amatori de la Uzinele „Republica“, de la Casa de cultură a tineretului din sectorul 4 („Club T-4“), precum și corul „Gheorghe Danga“ de la Casa de cultură a sectorului 5. Bunăoară, în spectacolul Snoave cu măști, pe care-l va prezenta în cadrul Festivalului „Cîntarea României“ echipa artistică „Club T-4“, joacă împreună actorii profesioniști de la Teatrul „Ion Creangă“ și artiștii amatori.

S. V.